

# Urszula Ordon

---

## Kompetencje zawodowe nauczyciela a potrzeby dziecka

---

Edukacja Elementarna w Teorii i Praktyce : kwartalnik dla nauczycieli nr 2,  
5-7

---

2007

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej [bazhum.muzhp.pl](http://bazhum.muzhp.pl), gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach  
dozwolonego użytku.



dr hab. Urszula Ordon  
Instytut Edukacji Przedszkolnej i Szkolnej  
Akademia im. J. Długosza w Częstochowie

## KOMPETENCJE ZAWODOWE NAUCZYCIELA A POTRZEBY DZIECKA

W polskim piśmiennictwie naukowym można odnaleźć wielokierunkowe badania dotyczące nauczycieli, prowadzone w obszarze zainteresowań pedeutologii czyli nauki o nauczycielu. Prowadzone analizy oraz badania dotyczą ogólnych aspektów pracy nauczyciela – w małym stopniu odnosi się je do funkcjonowania zawodowego pedagogów na różnych szczeblach procesu edukacyjnego.

Szczególnie odczuwa się brak komplementarnych, wyczerpujących, całościowych opracowań dotyczących nauczyciela pracującego w przedszkolu i w szkole podstawowej. Wycinkowe badania obejmujące jedynie pewne aspekty pracy pedagogów prowadzili w tym zakresie: B. Jodłowska<sup>1</sup> (start zawodowy nauczycieli szkół podstawowych), J. Rutkowiak<sup>2</sup> (efektywność pracy pedagogicznej nauczyciela szkoły podstawowej), M. R. Radwiłowiczowie<sup>3</sup> (charakterystyka osobowości nauczyciela szkoły podstawowej).

We wspomnianych opracowaniach, mimo ich cennego wkładu w rozwój badań dotyczących nauczycieli szkoły podstawowej – brak jest analiz i rozwiązań kompleksowych, dotyczących nie tylko modelu pedagoga, jego kompetencji, ale i specyfiki kształcenia zawodowego.

W praktycznych, obiegowych opiniach często zauważalny jest pogląd, iż pedagogowi pracującemu z małym dzieckiem wystarczają mniejsze kompetencje niż nauczycielowi zatrudnionemu na wyższych szczeblach procesu edukacyjnego. Powyższa teza nie jest słuszną w obliczu najnowszych, w tym światowych badań, w których uznano okres przedszkolny i młodszoszkolny za najbardziej sensytywny i podatny na wszelkie bodźce rozwojowe. Tak więc duże możliwości rozwojowe dziecka, specyfika pracy w tymże okresie stawiają szczególne wymagania przed nauczycielem. Nauczyciel przedszkola i szkoły podstawowej jest osobą, z którą dziecko związane jest emocjonalnie, która jest dla niego obiektem identyfikacji i naśladownictwa, która stanowi pierwszy, swoisty wzór, ideał pozostający na długo w pamięci, uwewnętrzniony i zakorzeniony na wiele lat. Powinien więc być on osobą o szerokiej wiedzy ogólnej, wielospecjalistycznej, głównie z uwagi nie na przedmiotowy, a zintegrowany system kształcenia, a więc obejmujący znajomość nie tyle wąskiej specjalności, co wielu aspektów i dziedzin współczesnej rzeczywistości.

Okres przedszkolny i szkoły podstawowej to okres rozwijania osobowości, ogólnych zainteresowań i pasji dziecka. Tak więc nauczyciel, aby mógł przedłożyć dziecku interesującą ofertę edukacyjną, sam musi być osobą prezentującą spójny system wartości, etyczną postawę, uczciwość, kierującą się przyjętymi zasadami społecznymi, posiadającą humanistycznie i podmiotowo ukierunkowaną na dziecko osobowość. Ma odznaczać się specyficzną osobowością; cechować go powinny: wrażliwość, opiekuńczość, takt

<sup>1</sup> B. Jodłowska, *Start – szkoła zawodowy – twórcza praca nauczyciela klas początkowych*, Warszawa 1991, s. 35.

<sup>2</sup> J. Rutkowiak, *Rozwój zawodowy nauczyciela a szkoła*, Warszawa 1982.

<sup>3</sup> M. R. Radwiłowiczowie, *Nauczyciel klas początkowych*, Warszawa 1981, s. 38–40.



pedagogiczny, tolerancja, wyrozumiałość, zdolność do empatii, dobro, pogoda ducha, życzliwość, serdeczność, zrównoważony temperament, zdolność do rozumienia dziecka oraz umiejętność nawiązania z nim bliskiego, emocjonalnego kontaktu<sup>4</sup>.

Nauczyciel pracujący w przedszkolu i szkole podstawowej ma posiadać ukształtowane kompetencje zawodowe; ogólne, niezbędne do prawidłowej realizacji procesu edukacyjnego na wyższych szczeblach edukacji oraz kompetencje specyficzne, wynikające z prawidłowości rozwojowych dziecka w wieku szkolnym i przedszkolnym.

Tak więc na model nauczyciela szkoły podstawowej składają się różnorodne (wyjściowe, bazowe i specyficzne) kompetencje zawodowe, szeroka wiedza ogólna oraz zespół umiejętności i sprawności wynikających z potrzeb rozwojowych dziecka<sup>5</sup>. Model ten dopełnić należy o specyficzną osobowość z uwagi na wypełnione przez nauczyciela charakterystyczne na poziomie edukacji przedszkolnej i szkolnej – funkcje i zadania<sup>6</sup>.

Szczególnie ważne są zdolności opiekuńcze, które uważa się za istotne w pracy z małym, rozwijającym się, często jeszcze zależnym od dorosłych, niesamodzielnym dzieckiem. Konieczne są także dobrze ukształtowane kompetencje pedagogiczne, gdyż dziecko w omawianym okresie rozwoju stopniowo uczy się podstawowych, społecznych zachowań, kształtuje swoją osobowość. Nauczyciel staje się dla niego w wielu przypadkach autorytetem przesądającym o jakości jego postaw i zachowań. Nawiązane relacje z nim kształtują pierwsze pozytywne doświadczenia społeczne.

Istotne są również kompetencje psychologiczne, gdyż szczególnie trudne jest dokonywanie analizy, diagnozy i terapii dziecka, które nie zawsze potrafi komunikować swe przeżycia, samopoczucie, stany emocjonalne i trudności.

Z uwagi na kształtujące się procesy poznawcze istotną jest prawidłowa realizacja i organizacja procesu dydaktyczno-wychowawczego, uwzględniająca potrzeby rozwojowe w projektowanych działaniach edukacyjnych. Obok kompetencji metodycznych (będących składowymi kompetencjami pedagogicznymi) – niezbędne wydają się być kompetencje pragmatyczne – dotyczące właściwej organizacji i planowania procesu dydaktyczno-wychowawczego, zgodnie z właściwościami rozwojowymi dziecka w okresie szkoły podstawowej. Szczególnego znaczenia nabierają w pracy z dzieckiem w omawianym okresie kompetencje kreatywne. Proces edukacyjny w ogóle, a w szkole podstawowej zwłaszcza, wiąże się z występowaniem różnych, charakterystycznych, nieprzewidywalnych sytuacji i zadań, wymagających często od nauczyciela twórczej postawy, działań niestandardowych, nieprzewidywalnych, będących niekiedy na granicy improwizacji.

Praca w szkole podstawowej wymaga także szerokich kompetencji w zakresie współdziałania – nie tylko z samym uczniem, ale i z jego rodziną, instytucjami specjalistycznymi oraz szeroko rozumianym środowiskiem społecznym.

W szkole podstawowej i w przedszkolu dziecko zdobywa podstawowe umiejętności i sprawności językowe, informatyczne, rozpoczyna naukę języków obcych – tak więc nauczyciel tego szczebla edukacji powinien mieć ukształtowane w odpowiednim stopniu kompetencje informatyczno-medialne.

Uczeń w szkole podstawowej nie zawsze potrafi nawiązać prawidłowe relacje z nauczycielem i innymi uczniami. Jego język i system komunikacji kształtuje się. Nauczyciela obejmuje znajomość zasad i uwarunkowań właściwej komunikacji, technik

<sup>4</sup> M. Lejman, *Osobowość nauczyciela a wyniki pracy dydaktycznej*, Częstochowa 1982.

<sup>5</sup> E. Mikszta, *Kompetencje zawodowe nauczyciela w kontekście reformy systemu edukacji*, „Dyrektor Szkoły” 2002, nr 3, s. 10–12.

<sup>6</sup> M. Lejman, op.cit., s. 21–33.



niewerbalnej komunikacji, sprawności w zakresie posługiwania się technikami żywego słowa. Charakteryzować go ma język opanowany, czytelny i estetyczny.

Praca nauczyciela szkoły podstawowej wymaga jeszcze dodatkowych kompetencji, które są szczególnie przydatne na tym etapie kształcenia. Zaliczyć do nich można kompetencje artystyczne (muzyczne – śpiew, emisja głosu, poczucie rytmu, gra na instrumencie), plastyczne i techniczne. Nie można pominąć zdolności do ekspresji i improwizującego działania. W wieku szkolnym (zwłaszcza młodszym) nauczyciel często posługuje się głosem, rytmem, obrazem (ruchem – eurytmia). Tak więc kompetencje ekspresyjno-ruchowe, sportowe i artystyczne stanowią ważny komponent warsztatu pedagogicznego w pracy nauczyciela.

Przed systemem przygotowania zawodowego nauczycieli szkół podstawowych stoją szczególne zadania. Instytucje kształcenia nauczycieli dla tegoż etapu edukacji winny kształtować nie tylko kompetencje ogólne, charakterystyczne dla wszystkich pedagogów (wyjściowe, bazowe), ale i specyficzne, wymagane i przydatne w pracy z małym dzieckiem.

**Urszula Ordon**

---

**Bibliografia:**

- Jodłowska B., *Start – szkoła zawodowy – twórcza praca nauczyciela klas początkowych*, Warszawa 1991.  
Lejman M., *Osobowość nauczyciela a wyniki pracy dydaktycznej*, Częstochowa 1982.  
Miksza E., *Kompetencje zawodowe nauczyciela w kontekście reformy systemu edukacji*, „Dyrektor Szkoły” 2002, nr 3.  
Radwiłowiczowie M. R., *Nauczyciel klas początkowych*, Warszawa 1981.  
Rutkowiak J., *Rozwój zawodowy nauczyciela a szkoła*, Warszawa 1982.

**dr Irena Jarzyńska**

Instytut Edukacji Przedszkolnej i Szkolnej  
Akademia im. J. Długosza w Częstochowie

## **WYKORZYSTANIE TECHNIK KINEZJOLOGII EDUKACYJNEJ P. DENNISONA W PRACY Z DZIEĆMI O SPECJALNYCH POTRZEBACH EDUKACYJNYCH**

**K**inezjologia Edukacyjna wykorzystuje naturalny ruch fizyczny człowieka, niezbędny do organizowania pracy mózgu i ciała, w celu zdobywania nowych doświadczeń (szeroko rozumianego uczenia się) i twórczej samorealizacji jednostki. Jest przykładem terapii, powstałej na podstawie badań z zakresu psychologii rozwojowej i eksperymentalnej oraz badań humanistów takich jak: S. T. Orton, G. Domman, R. Steiner, N. Kephardt, M. Montessorii a także J. Piaget, C. Rogers, S. Kagen.